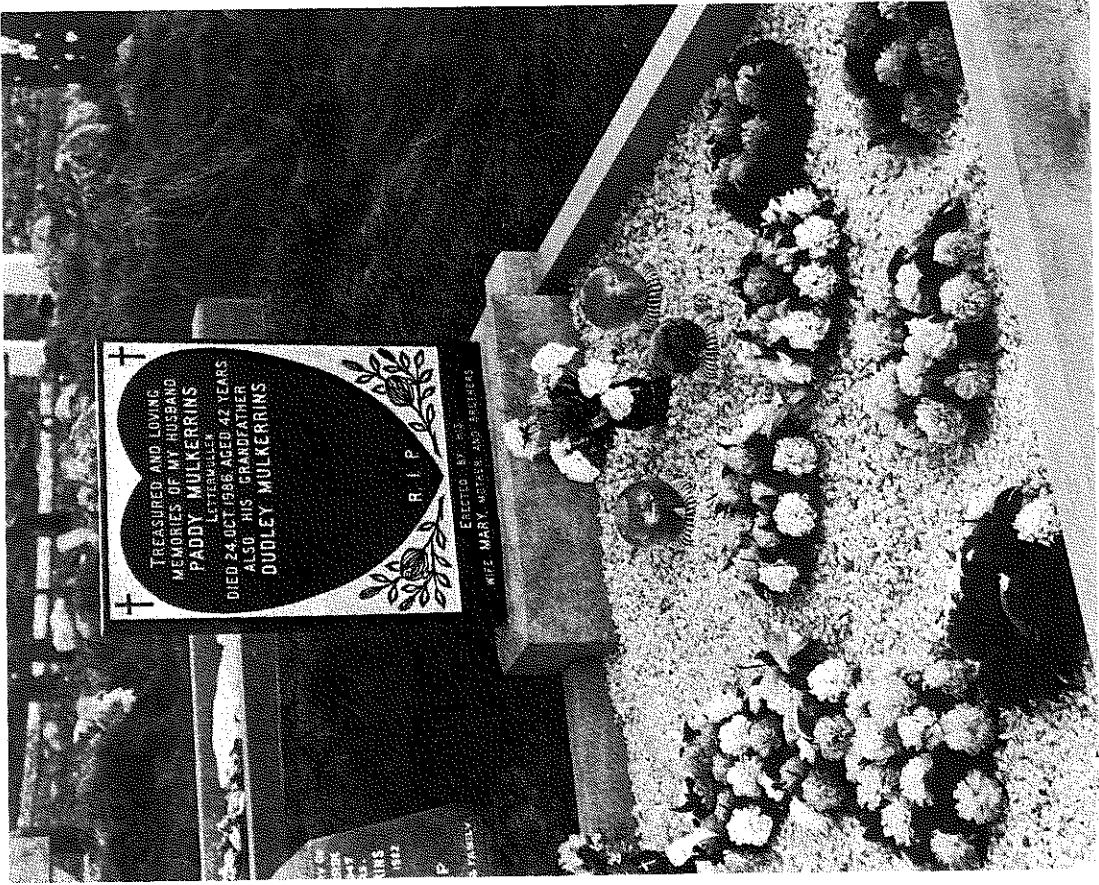

PADDY VAL D'HÚBH

1986

1944

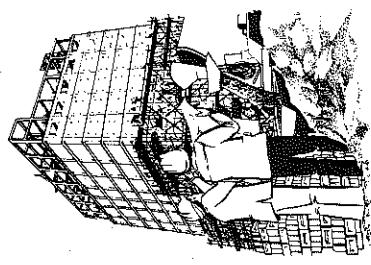
*Leacht chuimhneacháin mar chuirne ar saoraih
báid na nOileán.*

RÉAMHRA

Tá an leabhar seo curtha le chéile ag Peadar Ó Maoláin as Leitir Mealláin mar chomhartha omóis do Phaddy Val nach maireann, agus dá bhean Mary.

Dréachtaí a scríobh Paddy atá bailithe le chéile sa leabhar seo.

Tá an t-údar fací chomaoin mhór ag an urraíocht agus an cúnamh a fritheadh chun an saothar seo a thabhairt chun críche.

PATRICK FOLAN & SON

Stone Work • Kerbing • Paving

General Builders

Pádraig Ó Cualáin agus a Mhac

Gach saghlas obair thógála

Ní aon job ró-bheag nár ó-mhór
Cláraithe i leith deontaí agus ri.

Cuir glaoch ar:

Pádraig Ó Cualáin ag:
9 McDara Road,
Shantalla,
Gaillimh.
Guthán: 091-21637

Teach Mór,
Leitir Mealláin,
Co. na Gaillimhe.
Guthán: 091-81147

DESIGNS & ESTIMATES ON REQUEST

Fahy Memorials

Headford Rd., Woodquay, Galway.
Phone (091) 67944 any time

Headstone in Limestone, White Marble,
Black, Red and Grey Granites

Old Headstone Cleaned — Additional Names Inscribed

TITHE SAOIRE NA nOILEÁN ISLAND HOLIDAY COTTAGES

13 Self-Catering Cottages and each Cottage is fully equipped to cater for 6 people. Excellent base for Touring, Fishing, Golfing etc. Ideal for families or groups. Vacancies weekly, Midweek, Weekends. Blóth saoire agat sa nGaeilgeach i mbliana. For Brochure and details:

Telephone: (091) 81163 Telex: 50883

Annaghvane, Lettermore, Connemara, Co. Galway.

Contact same address for information on Irish Summer Colleges.

Pádraig Ó Maoilchiaráin

Paddy Val

1944-1986

Rugadh Pádraig Ó Maoilchiaráin i gCaladh Góilim, Leitir Mealláin mí Feabhra 1944. Bhí aithne níos fearr sa cheantar air, mar Paddy Val Dhúbh. D'fheastaíl sé ar Scoil Náisiúnta Leitir Mealláin go dtí 1957. Deireadh Fómhair na bliana 1963 chuaigh sé go Boston agus fuair sé post leis an "New England Telephone Company". Sa bhliain 1965 chuaigh sé go Seattle, Washington mar a raibh sé ag obair i "Copper Smelter". Arís, sa bhliain 1966 d'fhill sé ar Boston. Chuaigh sé ag obair don "Old Boston Distillery", ar feadh sé mhí. Tar éis sin, d'oibrigh sé do "John Hancock Insurance". Bhí sé mar bhall don Union 223, ag an am, thosaigh sé ag obair ar "construction" — obair thógaíla.

Tar éis do deich mbliana a chaithéamh thar sáile d'fhill sé ar Leitir Mealláin arís. Go gairid ina dhiaidh sin chuaigh sé go London ar feadh sé mhí. D'fhill sé ar Boston arís i 1977. Tar éis dó dhá bhliain a chaithéamh ansin tháinig sé arais go hÉirinn. Le linn dó a bheith ag baile ba mhinic é ag iascaireacht. Chuaigh sé arais arís go Meiriceá i 1983. Tháinig sé arais arís go Leitir Mealláin i mí Lúnasa 1984. Buaileadh tinn é Deireadh Fómhair na bliana 1984. D'fhan an tímeas céanna leis go dtí lá a bháis.

Le linn do Phaddy Val a bheith ag baile agus thar lear, bhíodh sé gníomhach i gcuind mhaithimeachaí. Nuair a bhí sé óg chuir sé suim san iascaireacht agus is minic a bhíodh sé le feiceáil amuigh ar an fharraige lena uncail Pádraig. Bhí an-tsuim sa snámh aige, agus deirtear nach raibh sé ach seacht mbliana nuair a bhí sé in ann snámh — fén teagasc a bhí i gceist. Bhí hear é a bhí an-cheanúil ar aimhithe, ach go háirithe ar mhadraí. Bhí madra aige a bhí an-cháirdíúil leis; Seán an t-ainm a bhí ar an madra. Bhí Paddy an-cheolmhar freisin. Ba mhinic é ag casadh le grúpaí sa cheantar. Bhí sé tamall ag obair le "Dr. Michael agus a cháirde". Bhí sé iontach maith ar na sponóga agus ar an mbodhrán. Thógh sé páirt i gclár teilifise de chuid R.T.E., i gcuideachta John Chóilí Bhréathnach as an Trá Bháin agus John Beag Ó Flatharta as Fuirmis. Bhí suim aige i bhforbairt pobail agus bhí sé páirteach i gcúrsa de chuid Muineartas na nOileán ar fhobairt pobail. Ba mhinic é ag léamh agus ag

Muintearas na nOileán

Togra Oideachais

urraithe ag
Fundúireacht Bernard Van Leer
agus

Údarás na Gaeltachta

Tuismitheoirí, müinteoirí agus an pobal ag obair as lármh a chéille ar mhaithle le oideachas agus forbairt a bpáistí.

An Ghluin Óg — Ré Nuá

scríobh. Bhí sé an-mhaith mar Taxidermist. Tá cuid dá chuid saothair le feiceáil sa teach ag baile. Bhí lámh cheardaíocht an-mhaith aige freisin agus ba mhiniú é ag baint úsáide as siogáin na farraige, chun rudai áiríthe a mhaisiú agus a dhéanamh.

Go deimhin, bhí sé chomh gníomhach céanna i Meiricéa. Bhí sé mar bhall den Boston Gaelic Society. Bhíodh damhsa á theagasc acu síúd agus bhí Paddy ar dtuine den ghrúpa a bhíodh ag cur taispeántais ar fáil ós comhair an phobail. Chuaign siad go Washington D.C., New York, New Hampshire, Philadelphia, Cape Cod, Virginia, Rhode Island, Montreal agus Oileán i gCanada. Bhí sé mar bhall don chlub Judo Y.M.C.A., agus de Sammy Whites bowling club i mBrighton Mass. Anois is arís scriofhaghad sé píosaí don *Boston Irish Echo*, thus sé cuairt ar "Miami Florida", Disney World agus Everglades, le linn dó a bheith sna Stáit. Beidh cuimhne go deo i Leitir Mealláin air as ucht an leacht chuimhneacháin a thóg sé mar chuimhne ar saorainbh báid na nOileán. Tá an leac seo suite le taobh séipéal Leitir Mealláin. Freisin, ba mhiniú é ag "Treasure Hunting", bhí metal detector dá chuid fén aige. Bhí píosaí aigrid a chuaigh siar go dtí 1485 i measc na seoda sin a dtáinig sé orthu. Freisin, fuair sé "Tap" a bhain le bairille "rum" a bhí 500 bliain d'aois. Bhí sé le cloisteáil ar raidió na Gaeltachta, ag ceol, ag caint ar Mheiriceá agus ag cur síos ar nithe eile. Bhí an-tsuim aige i nGíór na nOileán — Iris leabhar faoi cheantar na nOileán. Bhíodh sé ag scríobh go rialta don leabhar agus bhí an-spéis ina chuid scríbhneoireachta. Cuirteadh spéis faoi leith sa bpíosa an Brig St. John.

Bhásáigh Paddy Val ócche Aoine an 24ú Deireadh Fómhair 1986, ag 11.15 p.m. Ar dheis Dé go raibh a anam dílis.

Phós Paddy Val Mary O'Sullivan as Corcaigh, ar an Domhnach, 14ú Meán Fómhair, 1986, ag a theach i gCaladh Gólaím. Leitir Mealláin. Bhí Paddy ag siúl amach le Mary roinnt blianta roimh sin. Tháinig Mary abhaile as Meiriceá mí na Samhna 1985. D'fhan sí ag tabhairt aire do go dtí lá a bháis.

AN CAPTAEN SEOIRSE Ó MÁILLE

Pádraic Ó Maoilchiaráin

Rugadh an Captaen Seoirse Ó Máille sa mbliain 1785 idir Muigh Árd agus Baile na Cille. Fuair sé bás timpeall 1860 i dTeach na mBocht i gCaisleán a' Bharraigh, Co. Mhuigneó.

De bhunú Ghraíinne Uí Mháille é an Captaen. Bhí cónai ar Ghraíinne Ní Mháille in Acaill. Cé gurbh bean a bhí intí bhí sí féin ina captaen farraige. Bean dána, dúshlánach, a bhí intí. Chaith sí féin agus a muintir a saol ag smugláil. Fuair sí bás sa mbliain 1603.

Is cosúil go raibh an smugláil i bhfhl Sheoirse Uí Mháille chomh maith mar gur ag smuglái a chaith sé a shaol. Bhíodh sé ag dul aonónn go dtí an Fhraing agus go dtí an Spáinn agus ag tabhairt tobac, fíon, brandy, tae agus gach ní eile dáir theastaigh ag an am, anall leis.

Deirtear go raibh baint mhór aige leis na hOileáin; bhíodh sé go minic ar Chuan Chaisín i Leitir Mealláin agus thagadh sé go cuan beag an-chúlraídeach a bhí i Leitir Mór freisin. Tugtar "Brandy Harbour" ar an gcuán seo. Sé ní cineál bád a bhí á úsáid ag an gCaptaen ná Sloop. Bád crann amháin i le trí sheol. Bhí an cineál seo bád an-luath agus bhíodh siad in ann na cosa a thabhairt ó Coast Guard Cutters Shasana go minic.

Chuala mé freisin go raibh baint aige le Camus, mar go raibh foirméis (furnace) acu ann, agus go mba é sin an fáth a dtugtar Camus na bhFoinréis air. Bhí deirfiúr ag an gCaptaen freisin. Máire an t-ainm a bhí uirthi agus deirtear go raibh sí siúd in ann bád a láimhseáil chomh maith le fear ar bith.

Bhí cónai ar na Máilliagh seo san Oileán Máisean.

Ar ndóigh bhí caint mhór ar scribhinní an Chappaen Ó Máille timpeall na bhficheadaí. Bhí 1100 leathanach ann ach níor cuireadh i gcló riaramh é. Bhí sé i gceist ag an Oxford University Press é a chur i gcló ach níor tharla sé. Deir an tOllamh Tomás Ó Máille as Gaillimh liom féin tuairim agus bliain ó shin go raibh cóip aige féin don M.S. agus go dtug sé don Ollscoil é blianta fada ó shin agus ceapann sé go bhfuil sé amsin fós.

Insíonn Peadar Ó Direáin as Leitir Mealláin scéal faoin gCaptaen ina leabhar "Seéalta na nOileán" a cureadh i gcló i 1929 agus seo mar a insítear é:

"Chuala mé caint ar aon fhíear amháin a bhí ag gabhláil do na críoche comhthigheacha a smuglái. Bhí soitheach dó féin aige. Fear cróga, calma, dána, dúshlánach a bhí ann. Ní raibh aon chutter i Sasana a bhí in ann dó. Máilleach ba ea é, agus de bhri gúr fear beag a bhí ann

Stuimpín Ó Máille a bhí mar leas-ainm ag na daoine air. Tharla uair go raibh sé a tigheacht as a bhFhrainc agus lucht an tsoiúigh de chuid iolamhaiteas aige dár fhéad sé a thabhairt leis. Lean ceann de na cutters é. Tugadh a chuid fear uaidh. Chuaigh criú an chutter isteach ina shoitheach le é féin agus a shoitheach do thóigáil. Tugadh a chriú fén uaidh go dtuitá go Sasana iad lena gcur i bpriosún. Nuair a chonaic seisean go raibh a chuid fear tugtha uaidh agus fir éile fágtha ina n-áit aige le é féin agus a shoitheach a ghabháil, bhi a chroí briste. Ní dhearna sé ach ‘revolver’ a tharraingt amach agus chuile fear de chriú an chutter a thiomáint síos sa gacán agus glas a chur orthu. “Sin ní fhágfaidh sibh”, a deir sé, “go bhfágfaidh mise mo chuid fear féin ar ais”.

Thiomáin sé an soitheach ar ais don Fhrainc. Thug an cutter a chuid fear seisean go Sasana nó gur ciureadh i bpriosún iad. Scriobh an Máilleach litir go dtí an bhamróghan agus duirt sé léi a chuid fear a ligean ar ais go dtí é. “Tá do chuid fear anseo agamnsa,” a deir sé, “agus ní fhágfaidh siad chosúche é go dtaga mo chuid fear féin ar ais chugamsa.”

Nuir a fuair an bhamróghan a litir bhi uathbhás uirthi. D'ordaigh sí a chuid fear a ligean go dtí é de ghrádh an réidhtígh agus a cuid fear féin a ligean ar ais chunice-se. Cuireadh a chuid fear go dtí é aris agus scail sé chun bealaigh foireann an chutter. B'fhéidir gurb é Buachaill Ineartha Iarthar Domhain an fear dána dúbhshlánnach sin. Lean sé go ceann fada ina dhiaidh sin don chéird chéadhma gan beamn aige ar riaghaltas Shasana. Bhí sé sin agus fir go leor dhá shórt i gConamara tráth.

AN CAPTAEN Ó MÁILLE

An chéad lá de mhí an Fhómhair a chrochamar na seolta. Ag tarraingt ar na cóstaí úd go Tóin an Bhunnán siar thart anseo le Clíara, Acaill Bheag taobh thiar de Is go hInis Toirc á dtíríalladh, bheadh oidbreacht orainn ann. Thart le Rinn-an-Mhaole, síos go Cruach-na-Caoile An Cloigeann lena thaobh sin, Trá Bhríde ina dhiaidh NÓ gur dhoirteamar le fána trí fharraige is í caitheadh Go ndeachamar go raithe mar is ann a bhí ár dtíriall.

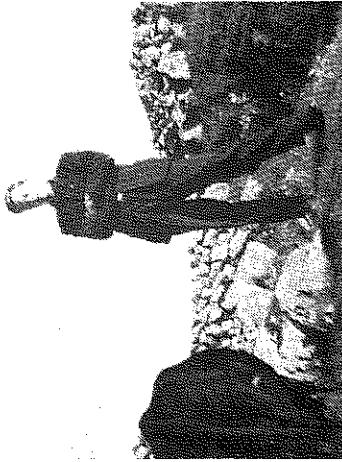
Ag síneadh duinn le hÁrainn mhéadaigh ar an ngála, Bhí cúrsa istigh ar thrá againn agus níor thrá failí é D'ardaigh sé chun feothain, as sin chun gaoithe móire Gur chrochamar na seolta agus níor mhór duinn é in am. An fharrraighe gur ghéim sí, las na tonnta tréana, Chriothmaigh ar na spéartha agus mhéadaigh ar an gceo Is dhá mbeadh caint ag na clártha go n-inseoidís scéal cráite A ghaireach a chuaigh an bás duinn is gan ach iad amach romhainn.

Bhí criú na loinge ar aon chor ag dearcadh ar chlár m'eadain, Mé ag stíl le cabhair a dhéanamh is gan aon mhaith dóibh ann Ach duirt mé leo ar aon chor go ndéanfaidh dóibh a bhféadfaínn Ag iompar a gcuind éadaigh an fhad is b'fhéidir léi snámh. Tá mo lámhá stróicthe, go síorraí ag tarraingt rópaí, Tá an craiceann is an fheoil tarrainge amach ón gcnámlh, Ach má's é an bás é a gheall Mac Dé duinn cé n mhaith a bheith á shéanadh Ach a dhul go Flaitheas Dé duinn ar an stáid anfháin.

Ag teacht duinn go hÉirinn bhí fion is brandy is tae linn, Tobac agus seimice agus gach aon tsúrt á ráibh ann, Píosaí fada síoda agus scarifeanna dá dhaoire, Cibé caillín og is mian liom is de a shineadh mé mo láimh Mo shioitheach bocht atá brúite ó uranna go glúine, A chuid boltaí gur lúb is geananire de é. Ach anois ó lag an seothain is go bhfuaireamar an chóir mháith Criochnóidh muid an t-amhrán agus ólfaidh muid dram.

Ar mhór an clú is an t-ádh duinn an bealach úd a sháradh,

*Deireadh Fómhair 1963 —
Ag Baile.*

Is gan ann ach ár namhaid romhain is nár ndiaidh,
Ag Water Guards sa airdeall agus police lena sála,
Revenue na hárte is gach spíodóir dár ghabh leo.
Bhí cutters beag is móir ann, piolótaithe salach leo,
Luingsitheacha Ríogh Sheoirse 's a' tóir uile 'mo dhiaidh,
Ach is mise Seoirse Ó Máille, fear maith do bhú Ghráinne
Cuireadh i dtír mo lucht go sásá is ná raibh maith agaibh ina chionn.

SLÚIPÍN BHACÁIN

(*Captain Seoirse Ó Máille*)

Aaa Shliúipín Bhacáin, dar ba lách tú
An lá d'ardaigh tú Na Ciann aniar,
Ni'raibh grian ná gealach ann ach gaoth 'gus báisteach,
Gan fhios cé'n ceann ag a raibh tú triall.
Ba gheall le heitil tú i measc do námhad,
Ba luaithe ar snámh tú go mórr ná an ghaooth.
Gur sheol tú isteach chugaim ar abhailln Ghráinne,
Agus ar Thuinn na Rátha gur chaith sí an oiche.

Ar Thuinn na Rátha sea chuala mé an gáire,
Ag mná agus páistí mar bheadh shua sí,
Ag faire Phatcio ná 'n Captain Máilleach
Nó roinn den lucht a bhí leo aniar.
Bhí McMahon ann agus ba mhór é a gharda
Agus an t-arm gallda ina dhiaidh aniar,
Ag faire rópaí, jib nó cáblaí,
Agus bhí Shliúipín Bhacáin ar a' bpoll 'na ndiaidh.

A Shliúipín Bhacáin dar liom ba bhléasta tú,
Bhí a láin de d'eacain dámbeadh math doibh ann,
Cuireadh culaithe ort de thogha an éadaigh
Den chanbhás Gréagach a rinneadh thall.
Dá gcuintí cadáis ort ná sioda glégeal
B'fhiú do threachtra é 's ba mhaith do chrainn,
Is tú bhéarfadhb brandy, rum, coffee agus tae leat
Agus tobac go hÉirinn nuair a bheadh sé gann.

Is é dúirt Toirdhealach, ní raibh sé cáinteach,
Go ndeachaigh na water-guards uile ar suan.
Dá dtiocfadh droma leat nach ndéanfadh a ndúiseacht,
Gidh gur mhór an chúis iad amuigh san ló.

Thart Barr Scaoithe ag déanamh duty,
Dá bhfágfadh siad ciún é go Maidhm an Áth',
A dhlúipín Bhacáin, tá mé i bhfad ag stíl leat,
Is d'hág tú cumha mór ar Gerry Ward.

Samhradh 1984 — Ag Baile.

Nollaig 1983 — Boston.

Captæn Soitheach

'Sé Seán Mac Giollarmáth a thóig síos an scéal seo ó Pheadar Mac Tuathalán (Peadar Chois Fharraige) timpeall 1929:

Sheol an Captæn de Bhaillís tráthnóna ofíche Nollag le dhá chéad agus naonúr paisinéar. An ofíche chéanna shéid sé ina ghála — las na réalta agus phlúch na spéártha. Bhí cnoic fharraige ag teacht ar an soitheach go sílféá nach seasfadh sí uair a' chloig. Chaith sí mar sin inimeacht trí ofíche agus trí lá. Dúirt an críu le chéile ansin go ngearrafaidís na crainntí agus go dtabharrafaidís céad di imeacht léis am ngaoth.

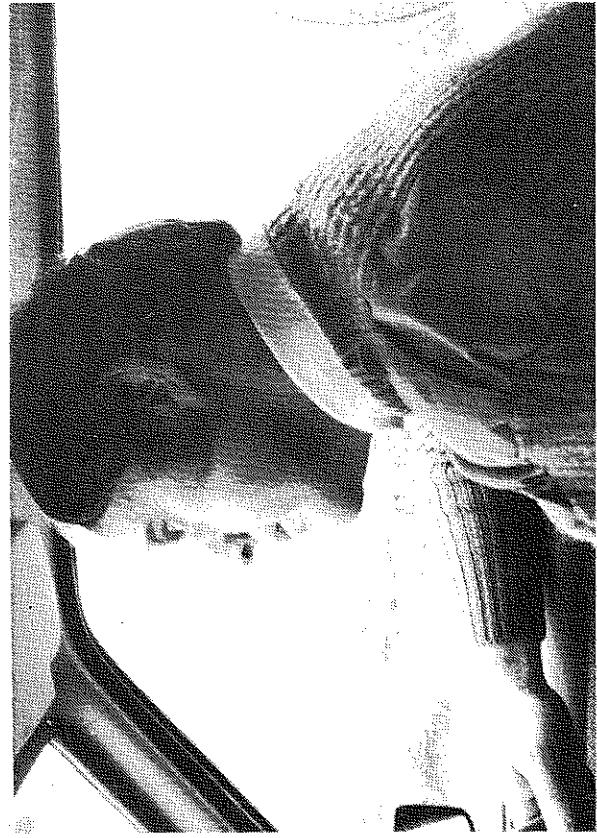
Bhí bean as Béal Átha na Slua ar bord agus sé n-t'ainm a bhí uirthi ná Máire Nic Giolla Phádraig. Bean an-bhreá, dathúil a bhí inti agus bhí sí féin agus an dara mór le chéile. B'eisean a d'inis di gorraibh na crainntí le gearradh den soitheach ag a sé a' chlog sa tráthnóna. Thug sí cheithre fhichead fear ar deis léi. Anois a deir sí leo más fada gearr a bheas an soitheach ag imeacht le gaorth tá neart beatha ag an gcuí ach níl aginne ach a bheith ag ithe a chéile ó dhuine go duine chomh luath is a bheas ár mbeatha imithe. Chuaigh sí anonn go dtí an Captæn agus labhair sí leis. "Tá dhá chéad agus naonúr ar bord agat — nach olc an cladhaire tú agus nach beag muinín atá as Dia agat agus b'fhéidir faoin am seo amárrach go bhféadfa d'aghaidh a thabhairt ar aon cheárd faoin domhan. Má tá do chuid fear tugtha agus spíonta tá ceithre fhichead agamsa a oibreoidh an soitheach. Leagaigh uaih na tuama. O tharla é dul chomh fada sin bíodh muinéal lag in iochtar."

Leagadar uathu na tuanna agus líonadar a bpéire bád fada le bia. D'fhágadair ansin an soitheach agus an méid a bhí ar bord aici. D'imigh leo. Ní rabhadar céithre chéad slat ón soitheach nuair a tháinig farrage a d'iompaigh a gcuid bád droim arais. Báithheadh iad.

Ba í Máire Ní Mháille as an Oileán Máisean a d'inis do Mháire Nic Giolla Phádraic cén chaoi leis an soitheach a stiúradh. Is ag an mbeirt a bhí comhairle an tsoithigh go ndeachaigh sí go Meiriceá. Ba í Máire Ní Mháille a d'inis di go raibh lucht farrage ar bord a d'oibreodh bád i gceárd ar bith dá mbeadh duine acu a léigheadh an mapa (chart) agus an compás dóibh. B'as Leitir Mealláin an chuid ba mhó a bhí ar bord. Léigh Máire Nic Giolla Phádraic féin an compás agus an mapa. Thóg

sí cursa. Ba dhuine de na Barretts as Leitir Mealláin a stiúraigh an soitheach go ndeachaigh sí anonn. Lucht farrage a bhí i Muintir Bharrett agus ní raibh a lethéidí cruthaithe.

Bhí athair Mháire Ní Mháille ina chapaen ar shoitheach smuigléara — captæn Seosamh Ó Máille. B'as an taobh ó thuaidh d'Eirinn é. Chuir sé faoi ar an Oileán Maisean. B'iníon duine uasail a bhí i Máire Nic Giolla Phádraig.

Paddy ag baile 1986.

Nioclás P. Ó Conchubhair Teo.
Leitir Móir
Fón (091) 81114.

Siopa Crua Earráí
Abhar Tithe, Adhamd.
Gach cineál péint, Tearra le haghaidh báid.

AN BRIG ST. JOHN

Pádraig Ó Maoilchiaráin

Rinneadh an Brig St. John timpeall túis an ochtú céad déag ar an gCladach i nGaillimh. Deirtear go raibh sí frámaíle i seachtain amháin. Bhí sí timpeall octhó troigh ar fad. B' é Toona Ó Conaola as Teach Mór, Leitir Mealláin, an fear a rinne an bád. Nuair a bhí sí criochaithe chuaigní sí ar a céad turas go St. John's New Brunswick ar chósta thoir Cheanada. Thug sé lucht adhmaid arais go Cathair na Gaillimhe. 'Sé féin a bhí ina mháistir uirthi, mar go raibh sé ina Chaptæn Soitheach. Bás dhá chrann a bhí intí le seolta cearnógacha.

Sa bhliain 1849, d'fhág sí Gaillimh le lucht paisinéirí agus thug sí aghaidh ar Boston Mheiriceá. Bhí 121 duine ar bord, deichniúr criú agus aon chéad agus aon duine déag paisinéirí. Mar go raibh bean Toona Ó Conaola tinn ag an am chaith sé féin fanacht sa mbaile agus b' é an Captain Oliver as an gCladach i nGaillimh a chuaigh ina mháistir uirthi. Ar an 6 Deireadh Fómhair shroich sí cónaí Boston. Ar maidin Dé Domhnaigh, 7ú lá bhí in aice le Cohasset, áit atá suas le 20 mile ó dheas de Boston. Cé go raibh ceann scriobh gar do bheith bante amach acu mar sin féin níor éirigh leo mar go raibh an bás in ann dóibh.

Sheíd sé ina ghála gaoithe anois agus ní raibh sé i bhfad go raibh an St. John caite suas ar leacracha ar a dtugtar Grampus Rocks orthu, cúpla céad slat ó chladaich Cohasset a dtugtar Minot's Ledge uirthi. Tá teach solais ar an leac sin, cé gur ceann nuá é seo. Bhí ceann ann roimhe seo ach ní raibh sé ach leath réidh sa bhliain sin. Níor thóg sé ach uair a chlong ar an bhfarraige agus an storm cipíni a dhéanamh den st. John. D'éirigh leis an gCaptaen, an máta, ochtar criú agus beirt phaisinéir an cladach a bhaint amach i mbád fada. Tháinig siad i dtír in áit a dtugtar The Glades air. Shnámh deichniúr eile slán sábhálte go dtí an cladach. Den 99 a bádh níor tóigh ach 45 de na corp as an uisce agus d'imigh an 54 eile leis an sruth.

Nuair cuid den dream a mhair dídean i Lothrop House i Sandy Cove; d'fhág duine acu siúd a cófra ag an teach. D'fhan an deasc (writing desk) a bhí ag an gcaptaen Oliver sa teach sin freisin. Tá an deasc agus an cófra sin le feiceáil fós i Maritime Museum i Cohasset.

Nuair a chuala an nádúrái agus an t-údar Henry Thoreau trácht ar an ár mhór seo tháinig sé go Cohasset maidin Dé Máirt dár géonn. Thug sé cuntas ar an ríeidí a bhí tarlaithe. Bhí an trá brataithe le daoine ag toraocht coirp. Insíonn Thoreau faoi bhean amháin a tháinig as Éirinn ba chúis leis an gcreideamh caithiceach a thabhaírt go Cohasset. Tháinig

níos luaithe. Fuair sise an páiste a d'fhág sí in Éirinn ag a deirfúr le tabhairt anonn níos deireanaí, bhí sé marbh. Bhí píosaí den bhád caite suás ar an trá. Nuair a chonaic Thoreau iad seo cheap sé gur raic a bhí ann a tháinig as áit éicint eile. Nuair a scrúdaigh sé níos géire iad fuair sé sin chomh lofa go raibh sé in ann a scáth báistí (umbrella) a chur tríd. Tráthnóna an lae sin bhí an tsocraid ann go dtí an reilg ar dtugtar Central Cemetery air. Tógaadh crois cheilteach ansin i 1914. I dtosach ar an tsocraid bhí an Captaen agus an méid daoine a tháinig slán. Bhí Thoreau i láthair agus chonaic sé gur chuir sé seo isteach an-mhór ar mhuintir Cohasset. B' é seo an t-ár bá mhoá a tharla ar chósta Cohasset riámh agus níor tharla tada mar é seo riámh ó shin. Deir Thoreau mar seo — cuimhnigh ar an clearadh atá ag duine d'fhéadfadh breathnú ar an gcrois cheilteach seo mar chuimhneachán ghrúama tragicóide, agus an seanbháile atá ag an dream úd a tháinig trasna na farraige móire le saol níos fearr a chaithearm i bhfad i gcéin. D'fhág siad siúd an baile mar gheall ar an ngorta móir ar cailleadh os ciomh milliún Eireannach mar gheall air.

Sa bhliain 1948, 99 bliain i ndiaidh na tradóidí sin, seo an méid a bhí le rá ag an stairí Edward Rowe Snow san léacht a thug sé cothrom an lae sin i gCohasset. Dúirt sé, i gcásanna go leor, nach raibh soothgh a húsáidtí san am sin achimhainneach nó sábhálte, cuireann Snow síos ar fear amháin darbh ainm dó Pádraig Mac Suibhne. Bhí an fear seo i ngreim go héadósach san duine deiridh den aon duine déag clainne. Rinne Mac Suibhne iarracht snámh go dtí an cladach ach tháinig maidhm mhór agus scuabadh amach chun farraige arís é. B' shin é an déireadh a bhí ag mac Suibhne ag aon duine déag clainne. Píosa ina dhaíadh sin rimneadh pictiúr i gcuimhne ar an tárrtháil neamh-éifeachtúil sin. Cuireann an leac seo níos mó ná cuimhneachán tragicóide in ífhl do go leor daoiné. Bhí níos mó ná deich mle duine i láthair an lá ar nochtárodh an chrois cheilteach seo. Tá sí déanta as cloch eibhír agus tá sí naoi dtróigh déag ar aoidh agus í tóghtha ar leac. Siad na Ancient Order of Hibernians a thóng an chrois seo i 1914. Tá na huaigneanna piósa ón gerois. Bhí beag óg ar dhuine de na daoine a tháinig slán. Shocraigh sí síos i gCohasset. Aisteach go leor, St. John a bhí ar an mbád a dtáinig sí air agus St. John an t-ainm a bhí ar an bhfear a phós sí. Tá na St. Johns i gCohasset go dtí an lá atá inniu ann. Nuair a tógaadh an chrois i 1914 b'í Theresa St. John a noctú í.

Cothrom an lae sin, 1949, céad bliain ina dhaíadh, ceiliúradh aifreann a raibh urraocht déanta ag an Ancient Order of Hibernians air, agus St. Anthony's Church. B' é Richard Cushing, Easpag Boston, an ceiliúraf. I bpaimfleád i gcuimhne na searmóine bhí sé ráite gurb le an t-ár móir sin ba chúis leis an gcreideamh caithiceach a thabhaírt go Cohasset. Tháinig

an tAth. John Roddan as Quincy le feidhmíú ag seirbhís na hadhlacadh. Thug sé seannmóir a raibh cuimhneamh ar feadh i bhfad uirthi. Tosnaíodh gluaiseacht ina dhiaidh sin chun seirbhís Eaglaise a thosnú san áit. In onóir na seannmóra dúirt an t-iarmhaor, John Fitzgerald, cé gur cás tragóideach é seo go deimhin is comhartha é gur cabhair is mó a rinneadh ar Mheiriceá. Le himircé na nÉireannach a rinneadh go leor le muid a dhéanamh láidir.”

I sliocht as dán a chum Marie Barnes as Cohassett, fiafraíom sí “What think ye, as ye stand there where rises this shaft of stone?

The dreams and hopes of fellowmen facing the land of light?
What think ye, oh Spirit-Survivor as ye stand there all alone?

Perhaps there is an answer in the report of Thoreau: the strongest wind cannot shatter a spirit. A just man's purpose cannot be split on any Grampus or material rock, but itself will split rocks till it succeeds.

Beirt de na daoine a tháinig slán as an St. John ab ea Séamus Ó Flatharta agus Máirtín Mhicil Mhóir Ó Flatharta as Teach Mór, Leitir Mealláin. Phós Máirtín Mhicil Mhóir bean as Eanach Mheáin i mBéal a'Daingin agus chónaigh sí ansin go dtí go bhfuair sé bás.
Deirtear go raibh Connorys agus Beatty as an gCorra Bhúint freisin.

AN BRIG ST. JOHN

Sa mbliain 1849 a reacáileadh an Brig St. John ar Chaladh Chohassett Boston. Báitheadh 99 duine san ár mór sin.

Ba le Toona Ó Conaola as Leitir Mealláin í.

Sa Samhradh 1984 a thug mé cuairt ar an Cohassett Maritime Museum. Anseo a fuair mé an litir agus thug túméirí na hIarsmalainne cead dom cóip a dhéanamh di. Dúirt an t-túmáir, Mr. Wadsworth, liom gur chúpla bliain ó shin a fuair sé an litir seo ó bhean as Cohasset. Bhí an litir i siocadh na mná úd le céad tríocha bliain.

Tá an deasc seo atá i geist sa litir le feiceáil fós san Iarsmalann agus é chomh maith leis an lá a rinneadh é. (*Féach thíos*).

Pádraig Ó Maoilchiaráin
(Leitir Mealláin)

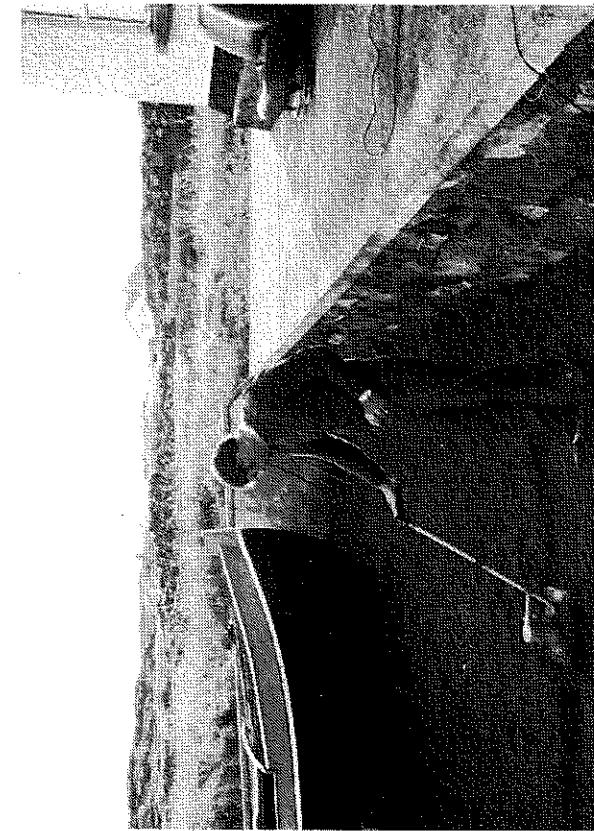
The Captain's Desk

On the morning after the British brig St. John, loaded with Irish immigrants from Galway, Ireland, had been driven by a northeast gale upon the Grampus Ledge off Cohasset. My father (Nathaniel Treat) was cruising the beaches in the sandy cove area. As he rounded Lymane Point he saw a neighbour pull a chest up in the bushes and hide it.

That winter, the latter paid off the mortgage and seemed able to afford unusual luxuries.
Two generations later, this man's grandson gave to my brother a small portable writing desk, such as captains usually used on board ship. He said that his grandfather had found it on the morning after the wreck of the ship St. John.

A ships money was at that time carried in gold. Since there is in the desk a secret drawer, the supposition is that there was money in the chest, when found by the Lucy E. Treat's grandfather.

Ag obair leis an 'Metal Detector' — 1985.

More on the ill-fated brig. St. John

BOSTON IRISH ECHO/SATURDAY, APRIL 14, 1984

Bunwick, where he probably got her name. After that, the boy had a checkered career, not directly related to Gisley and the studio. Today, two descendants of James P. Fidelity, Thomas and Great Franklin, are the 10th and 11th year of the family still living in Lateral Hill. I would like to find record of the St. John's charter of the church, if any exists.

Remember the St. John

More on the ill-fated brig, St. John

Hwy Bill Counter

(Ed. Note:—In its edition of Jan. 14, 1984, the Echo printed a story by Bill Loughran, describing the wreck of the brig, St. John, of Cohasset Harbor, Oct. 7, 1849, resulting in the deaths of 84 youthful immigrants from Galway and Clare.

15 passengers, whose names are known, survived the wreck. But in the 135 years elapsed since the St. John foundered, no single scrap of information has ever come to light to tell what happened afterwards to fifteen survivors or whether their memory was perpetuated in living descendants.

In a footnote to the Jan. 14 article, the Echo requested any reader believing had had factual information about the survivors, or their known descendants, to contact the paper. In answer to our appeal a letter was received from Patrick Mulkerrins of Dorchester, stating that he came from a section of Galway where the St. John was built, and some of the survivors had lived, a few of their descendants still live in the area and kind of wispy

legend-cycle has grown up around the fate of this ill-starred ship.

What follows is Patrick's story.

"I came from the small island off the Gourma group," said Mulkerrins, a bronzed, open-faced, rugged-looking construction worker of 40, "lying off the southwest coast of Galway. The island is called Lettermullen — meaning Mullen Peninsula. It gets its name, I suppose, from some Mullen family who once lived there, though none of that name lives there now."

The island covers six square miles and has fewer than 300 inhabitants who make their living by commercial fishing and barter trade with the Continent, mostly with France. They exchange flesh and shell fish for French wines, salt, leather, clothing and other things. "Lettermullen is also known," Mulkerrins added with a twinkle, "for its excellent pothead which is widely celebrated. But perhaps the less said of that the better.

"When I was growing up in the island village of Collahulan I heard many stories about the brig, St. John, which had sunk off the Yankee coast with the loss of many fine young men and women from our part of Galway. These stories fascinated me. I decided to look into them and try to learn more about this terrible tragedy. It was slow going, until, one day, on a visit to Dublin, I stumbled on a book, written in Gaelic, called "Stories of the Islands," published by Peter Dírrane in 1929. In his book Dírrane tells the story of the St. John, giving many details previously

"Most astonishing was that the builder of the St. John was a man who lived on my own Island of Lettermullen. His name was Toona O'Conaola, in English, Anthony Conneely. He was, by all account, a strong-minded, clever, proudly independent man with little regard for convention or public opinion. He lived for many years in a dubious relationship with a woman by whom he had several children, which took some doing in the Lettermullen of the 1820s and 30s. Toona had been born in a neighbouring village called Teach Mór, meaning Big House.

"Now, unlikely as it seems, at that time quite a lot of ship building went on in that part of Galway; in fact, it was somewhat noted for ship building. How these people in this remote, rather primitive place came by their fine

“Toona Ó Conaola, though he lived in Lettermullen, did not build the St. John there, but 36 miles away, near the Long Walk in Claddagh, where they built the fort.

Galway City, where the Claddagh rings come from. An old record says the ship was framed in one week, proving the Galway shipwrights were indeed master builders. When the ship was finished it was chartered as British, as were all Irish ships, Ireland being then part of the United Kingdom.

"Part of the legend says that Toona had a brother, Colm, who wanted badly to become a priest, but, when rejected for lack of money or failure to pass the examination, renounced the faith and became an Anglican minister in England with influential connections. This, they say, was where the money came from to build the St. John. Old Irish might say that the wreck of the St. John was God's judgement on her for Colm's having abandoned the faith.

"Toona O Conaola was not only builder of the St. John, but her first master. With the launching of the brig, he became her captain and sailed her on her maiden voyage to St. John, New Brunswick, where she probably got her name. After that the St. John made many, many voyages between Galway and the Continent. Since the ship was old in 1849, the last year of the Great Famine, all this must have taken place in the 1820s and 1830s. I would like to find record of the St. John's charter, but so far have been unable to locate it.

"It is easy to see things through the eyes of prejudice and say the English sent the immigrants across the Atlantic in an old hulk, but in this case, the St. John was Irish built, Irish owned and Irish manned. She was not the first ship wrecked on the New England coast, nor certainly the last.

"Now, as to survivors and their descendants. Tradition says that all 15 survivors, except one, returned to Ireland. It is easy to see that, shattered by their terrible experience, having lost so many dear friends and neighbours, they would want to return home for comfort and companionship of familiar faces. A hazy, word-of-mouth story exists that one woman, by a strange co-incidence, married a Massachusetts man named St. John and stayed here, but this story is clouded, and I doubt anyone could prove it.

"Four male survivors, all named Flaherty, a very common native Galway name, returned to Lettermullen to live. Two, Martin and Patrick, were brothers. The other, James, and a second Patrick, were not directly related to them.

"Today, two descendants of James Flaherty, Thomas and Anthony Lee, live in Lettermullen. Anthony runs a pub called "Óstán na nOileán", "Hotel of the Isles". It was Tom Lee, a history buff, who sketched the character of Toona O Conaola for me.

"Descendants of Martin Flaherty, named Lynch, also live in Lettermore, Charles Lynch, a purser on the Queen Mary before World War II, runs a small grocery store. His brother "Jo-Jo" Lynch, lives in the island village of Annaghvane.

"That is all I know, at the moment, of the story of the St. John and her survivors, but I intend to continue my researches.

"Part of the legend says that Toona had a brother, Colm, who wanted badly to become a priest, but, when rejected for lack of money or failure to pass the examination, renounced the faith and became an Anglican minister in England with influential connections. This, they say, was where the money came from to build the St. John. Old Irish might say that the wreck of the St. John was God's judgement on her for Colm's having abandoned the faith.

"Toona O Conaola was not only builder of the St. John, but her first master. With the launching of the brig, he became her captain and sailed her on her maiden voyage to St. John, New Brunswick, where she probably got her name. After that the St. John made many, many voyages between Galway and the Continent. Since the ship was old in 1849, the last year of the Great Famine, all this must have taken place in the 1820s and 1830s. I would like to find record of the St. John's charter, but so far have been unable to locate it.

"It is easy to see things through the eyes of prejudice and say the English sent the immigrants across the Atlantic in an old hulk, but in this case, the St. John was Irish built, Irish owned and Irish manned. She was not the first ship wrecked on the New England coast, nor certainly the last.

"Now, as to survivors and their descendants. Tradition says that all 15 survivors, except one, returned to Ireland. It is easy to see that, shattered by their terrible experience, having lost so many dear friends and neighbours, they would want to return home for comfort and companionship of familiar faces. A hazy, word-of-mouth story exists that one woman, by a strange co-incidence, married a Massachusetts man named St. John and stayed here, but this story is clouded, and I doubt anyone could prove it.

"Four male survivors, all named Flaherty, a very common native Galway name, returned to Lettermullen to live. Two, Martin and Patrick, were brothers. The other, James, and a second Patrick, were not directly related to them.

"Today, two descendants of James Flaherty, Thomas and Anthony Lee, live in Lettermullen. Anthony runs a pub called "Óstán na nOileán", "Hotel of the Isles". It was Tom Lee, a history buff, who sketched the character of Toona O Conaola for me.

"Descendants of Martin Flaherty, named Lynch, also live in Lettermore, Charles Lynch, a purser on the Queen Mary before World War II, runs a small grocery store. His brother "Jo-Jo" Lynch, lives in the island village of Annaghvane.

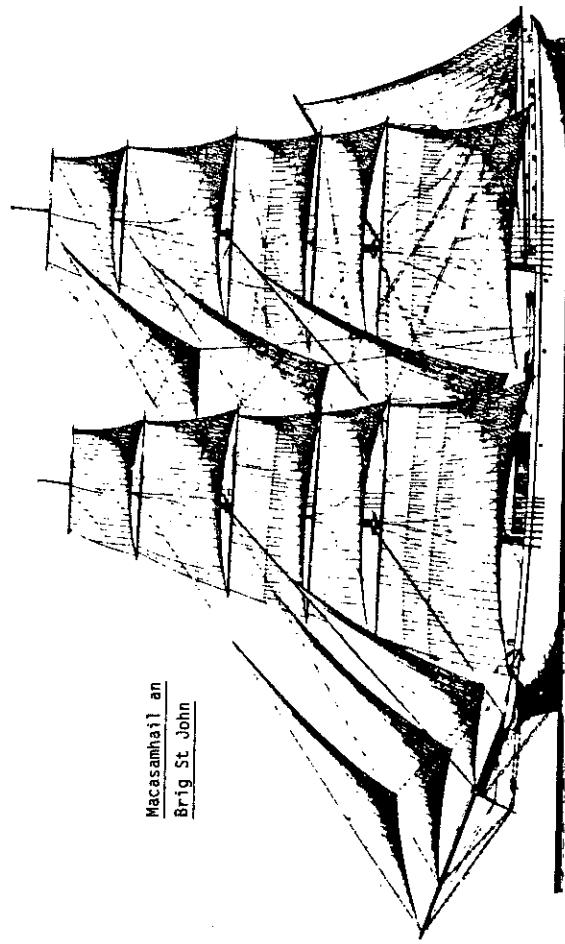
"That is all I know, at the moment, of the story of the St. John and her survivors, but I intend to continue my researches.

"Part of the legend says that Toona had a brother, Colm, who wanted badly to become a priest, but, when rejected for lack of money or failure to pass the examination, renounced the faith and became an Anglican minister in England with influential connections. This, they say, was where the money came from to build the St. John. Old Irish might say that the wreck of the St. John was God's judgement on her for Colm's having abandoned the faith.

"Toona O Conaola was not only builder of the St. John, but her first master. With the launching of the brig, he became her captain and sailed her on her maiden voyage to St. John, New Brunswick, where she probably got her name. After that the St. John made many, many voyages between Galway and the Continent. Since the ship was old in 1849, the last year of the Great Famine, all this must have taken place in the 1820s and 1830s. I would like to find record of the St. John's charter, but so far have been unable to locate it.

"It is easy to see things through the eyes of prejudice and say the English sent the immigrants across the Atlantic in an old hulk, but in this case, the St. John was Irish built, Irish owned and Irish manned. She was not the first ship wrecked on the New England coast, nor certainly the last.

"Now, as to survivors and their descendants. Tradition says that all 15

*Macasamhail an
Brig St. John*

LETTERS

Survivors found

EDITOR:

In reference to an article by Bill Loughran in the Echo (Jan. 14) on the Brig St. John: For your interest I know descendants of survivors of that wreck back in Ireland, in my own village of Lettermullen in southwest Connemara, county Galway. They are Flaherty and Lees. James Flaherty, a survivor, returned to Lettermullen, got married and had a family. Patrick Flaherty did the same. Martin Flaherty married a woman from Annaghane, about seven miles from Lettermullen. He also had a family and his descendants are there to this day; their names are Lynch. Those names are not included in your list of survivors. The brig St. John was built and owned by Tony Conneely from Lettermullen. He was a boat builder and ship captain. He made many commercial trips between France and Galway. He also went to St. John's, New Brunswick in Canada and brought back a load of lumber to Galway City. The reason he was not in charge of her last ill-fated voyage is because his wife was ill at the time and he couldn't leave home. The reason the ship was called the British brig is because Ireland was under British rule at the time. I used to hear many stories about the Brig St. John and Tony Conneely when I was growing up in Lettermullen.

Paddy Mulkerins
Dorchester, MA

Irishman with Columbus?

In the May 5 issue of the Echo I came across a small item entitled "Columbus Goes to Church." In that article a description is given about a man by the name of Rice De Culvy from Galway who was aboard Columbus' ship.

According to an article I read about 7 or 8 years ago, this Galwayman in question had no last name. He as only known as William from Galway. William was supposed to be a close friend of Christopher Columbus and had special tasks aboard the Santa Maria. Also on board the Santa Maria was Columbus' Irish wolfhound, Patrick. William was credited with being the first Irishman to set foot in America.

When the Santa Maria was wrecked in 1492, Columbus decided to build a fort from her timbers. This was called Fort La Navidad. The 39 or so men who built the fort were left behind by Columbus to explore the island and guard the fort. They were all killed by the natives as a result of their greed and misconduct. Among them was William from Galway.

Recently I read a book by Samuel Eliot Morison and in it he discredits claims by the Irish as having a man aboard the Santa Maria. Morison says: "English and Irish national pride have been flattered by the idea that a man of each nation accompanied the fleet, but there was no Englishman or Irishman or other North European aboard." Was there an Irishman aboard the Santa Maria? Did William from Galway die at La Navidad?

Paddy Mulkerins
Dorchester, MA

BOSTON IRISH ECHO/SATURDAY, MAY 19, 1984/10

H.M.S. Kent 1901-1920

H.M.S. Kent was a first class cruiser of 9,800 tons displacement. She was built at Portsmouth, launched on March 6th, 1901 and commissioned on August 1st, 1903. Her armament consisted of 14 6 in., 9 12 pdr. 3 3 pdr. guns. She had a complement of 657 officers and men. She had a speed of 23 knots.

The Seventh Kent was launched on March 6th, 1901. In August 1914, she was in dockyard hands at Portsmouth. She was hurriedly made ready for sea, commissioned by Captain J.D. Allen, and in October proceeded to Atlantic to escort transports from South Africa.

Battle of the Falkland Islands

December 8th, 1914

The Kent joined Admiral Sir Doveton Sturdee at Abrolhos Rocks on November 26th. On the morning of December 7th the squadron anchored in Port William, Falkland Islands, K1; and immediately commenced coaling. The next morning Kent was detailed for guardship when at 8 a.m. news was received that two warships were in sight from Sapper Hill. All ships at once raised steam, Kent weighed and took up a station at the entrance of the harbour.

By 9.20 the two leading ships of the enemy — Gneisenau and Nurnberg — had approached to within 14,000 yards when it seems that they first saw, through the clouds of smoke, the tripod masts of Sturdee's battle cruisers rising over the land, for they altered course and increased speed to regain their consorts, the Sharnhorst, flagship of Admiral Von Spee, Dresden and Leipzig. Glasgow had now joined Kent and both ships proceeded to the southward to observe the enemy's movements.

The squadron left harbour at 9.45 and at 10.30 the signal chase was made; the sky was clear, there was a light breeze from the north-west and a calm sea; visibility was at its maximum, and the five enemy ships could be clearly seen hull down to the south-east. Soon the two battle-cruisers passed the Kent and the order of the chase became, Glasgow, Invincible, Kent, Cornwall, Carnarvon.

At 1.20 p.m. the Dresden, Nurnberg and Leipzig turned away to the south-west followed by Glasgow, Kent and Cornwall. The Dresden, making a speed of twenty-seven knots, disappeared into the gathering

rain mist and *Glasgow* engaged *Leipzig*, playing her skilfully to allow *Cornwall* time to come up. The *Nürnberg* turned east pursued by the *Kent*. Meanwhile *Inflexible* and *Invincible* had engaged *Scharnhorst* and *Gneisenau*, Von Spee's flagship sinking at 4.17 p.m. and the *Gneisenau* at 5. *Cornwall* and *Glasgow* sheered the *Leipzig* as they pleased till she sank at 8 p.m.

The *Nürnberg*'s ordinary speed was twenty-five knots, and the *Kent*'s twenty-three and a half, but hour after hour the engineers kept the *Kent* up to twenty-five, and at 5 p.m. she came within 12,000 yards of her enemy and both ships opened fire. Soon two of the *Nürnberg*'s boilers burst, her speed dropped to nineteen knots and she turned to offer a broadside action. By 6 p.m. she was burning, and had almost ceased firing, in half-an-hour she was motionless, heaving silently to the swell. Captain Allen, who had ceased fire, opened again for five minutes, after which the Germans hauled down their colours. H.M.S. *Kent* was hit 36 times and her casualties were 8 killed and 8 wounded. The *Kent*'s boats had been so shattered that it took some time before any could be sufficiently patched to be lowered; only twelve of the *Nürnberg*'s men could be seen, and of these five were dead by the time they were got on board.

Destruction of the *Dresden*

March 14th, 1915

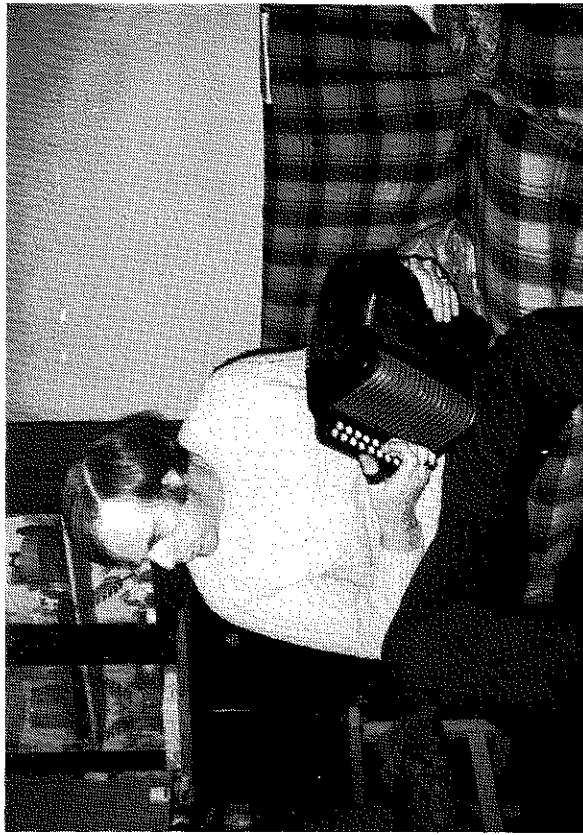
After coaling at Fort William, the *Kent* proceeded through the Straits of Magellan to the Pacific Coast. On February 22nd she was ordered to join *Glasgow*, *Bristol* and *Orama* in a search for the *Dresden* among the channels and islands south of the Straits. After some days the *Kent* was despatched to a rendezvous where it was believed *Dresden* had arranged to meet her collier; there *Kent* waited a day till, on March 8th, through the mist and rain, she sighted the *Dresden* about eight miles off. The *Kent* at first closed to about 14,000 yards, but despite every effort to get more speed out of the ship the *Dresden* gradually drew away till by evening she was nearly out of sight and the chase had to be abandoned. *Kent* coaled at Coronel, and it was arranged that she should meet *Glasgow* and *Orama* at Juan Fernandez Island, the three ships approaching from opposite sides. The net off the island at 9.00 a.m. on March 14th and found the *Dresden* at anchor in Cumberland Bay, fire was opened by all three ships and after five minutes *Dresden* hauled down her ensign and hoisted the white flag. An officer was sent on board *Glasgow* to open negotiations, and being told that an unconditional surrender alone could be accepted, on returning the crew abandoned the *Dresden*, the last party to leave firing a charge which caused her to sink just before noon.

The *Kent* remained cruising in the Pacific till March 1916, when she proceeded to south Africa for convoy duties.

In June 1918, she left England for China via the Cape, escorting s.s. *Barrunga* carrying Australian troops and nurses; the *Barrunga* was torpedoed and sunk, all on board being saved. In January, 1919, H.M.S. *Kent* arrived at Vladivostock, and for four months supported the loyal Russians against the Bolsheviks.

She was paid off at Hong-Kong on August 7th 1919. A year later she was sold.

Pádraic Ó Maoilchiaráin,
Leitir Mealláin,
18/11/1985

Nollaig '84 — Ag Baile.

An Chéad Churach Adhmaid

Sé Pádraic Ó Clochartaigh nó Patcheen mar a tugtar air a rinne an chéad churach adhmaid. Rugadh agus tógadh Patcheen i mBaile na Cille, Leitir Mealláin.

Nuair a bhí Patcheen ina lead óg chuaigh sé le saoriseacht mar ba dual dó. Ag an am sin bhí gaoach mór ar bháid. Is beag teach nach mbíodh báid nó dhó de chineál éigin ann. Bhí na báid mhóra ann le dul go Gaillimh chun gach ní a theastóidh uatha a thabhairt arais. Bhí an Curraoch canbháis le haghaidh iascaigh agus na báid iomartha le haghaidh luacha. Ní raibh na curraoch canbháis sásúil le haghaidh luchta agus bhí an báid iomartha mórr, mí-stuama, ag aon fhearr amháin. Biad siúd a d'úsáidí le haghaidh feamainne, moná agus go leor rudaí eile. Bhí an imirce ann ag an am agus ba dheacair beirt fhearr a fháil in aon teach amháin.

Bhí sé mar aidhm ag Patcheen ó chuaigh sé le saoirseacht báid fear amháin a thóigál a bheadh feiliúnach do gach cineál oibre. Nuair a labhraodh Patcheen ar seo le haon duine ní móran áird a d'fhraigheadh sé mar gur cheap chuite dhuine go raibh sé ag dul ag déanamh rud éicint a bhi dodháonta, deirte leis a bhéal a dhúnadh, go raibh sé sin costúil.

Nuair a huaigní éinne as an gceantar go raibh sé ag dul ag déanamh rud éicint a bhi dodháonta, deirte leis a bhéal a dhúnadh, go raibh sé sin costúil.

Nollaig 1968 — Ag Baile.

le bád aon fhir Phatcheen Uí Chlochartaigh.

Chruaigh Patcheen dóibh nach seafóid óil a bhí air ná aon tseafóid eile mar gur thóig sé an currach adhmaid ó dheas den teach. B'í seo an chéad churach adhmaid a tógadh sa tir seo. Thóig sé an múnla as curach canbháis.

Bhí mac ag Patcheen a bhí ina shaor báid freisin. Beartla ab ainm dó, Chuaigh sé star go hInis Niadh mar stiúrthóir báid. Phós sé bean de mhuintir Mhainnín as Muirbhigh. Ar nós Leitir Mealláin siad an cineál céanna báid a bhí thiar nó gur thóig Beartla an chéad churach adhmaid a tógadh in Iorrás Athneach. Is do Mhícheal Berry as Cárná a thóg sé í. Má bín cail ar bháid na gCathasach, bhi sé ar churacháin na gClochartach agus tá fós. Ba saor báid a bhí i bpádraic Bhearta O Clochartaigh freisin agus ba i Muighinis a bhí sé ins an blianta roimh bháis dó. Thóig na Clochartaigh báid seoil freisin, beag agus mó agus tá mac leis an inion ab óige ag Beartla, Pádraic Davis, as Inis Niadh, tar éis dhá ghleoiteog bheaga chomh maith le curacháin a thóigáil. Is é Pádraic Davis a thóig “An Chéad Chath”, gleoiteog mhór nó bád an Airm mar a tugtar go minic uirthi.

Nil an sloinne Ó Clochartaigh le fáil i mBaile na Cille, Leitir Mealláin, níos mó, cé go bhftul mianach na gClochartaigh ann fós. Cuireann scéal Phatcheen Ó Clochartaigh i gcuimhne dom fear eile a raibh sé mar aidhm aige báid a thóigál a mbeadh sé ar a chumas duí faoin uisce. ‘Sé John Philip Holland atá i gceist agam as Lios Ceannair, Co. an Chláir, a thóig an chéad bháid faoi thóinn, (Submarines). Bhí an aidhm seo aige ó bhí sé ina lead óg. Chuaigh sé go Meiriceá ach ní móran aird a fuair sé mar gur cheap siad gur rud dodháonta a bhí ann ach thaispeán Holland dóibh nár bh ea. Thóig sé scór blianta agus naoi ‘Submarine’ ann suí mó fuair sé aitheantas ó rialtas Mheiriceá agus ba mhór i gceist i an ‘submarine’ le linn dara cogadh domanda!

Rudai eile a cheap daoine a bhí dodháonta, mar shampla, an ‘Brooklyn Bridge’, an ‘Hoover Dam’ an ‘Eiffel Tower’ agus go leor rudai eile, ach nár rinneadh iad siúd chomh maith. Chuaigh daoine ar an ngéalach agus tá caint aonúi duí go dtí na réalta, rud a thárlóidh fós mar nach bhfuil tada dodháonta.

Nár mhór an éascaíocht ar Mhuintir Chonamara báid Phatcheen Uí Chlochartaigh. Nach bhfaighfidh tú currachaí adhmaid chomh fada ó bhaile le Boston Mheiriceá agus má tá tú i bhfad ó thalamh agus má stopann an 15 h. p. ort nil ort ach do dhá mhaide réamha a chur amach agus tiocfaidh tú i dtír.

Tá mé cinnte go mbeidh curach Phatcheen Uí Chlochartaigh thart go ceann blianta fada fós. Go ndéana Dia grásta air.

Cuan an Fhir Mhóir

Tá Cuan an Fhir Mhóir idir an Cheathrú Rua agus Oileáin Ghormuina — cuan a bhíon gnóthach go math i rith aimsir féilte bád sa samhraidh. Deirtear go bhfuil an cuan seo aimníthe i ndiaidh fear mór éigin a chónaigh tímpeall an chladaigh sin sa tsean aimsir. Ceaptar gur duine de na Tuatha Dé Danann nár duine de na Fomóraigh a bhí ann. Bhíodh sé seo ag gabháil agus ag creachadh na mbád a théadhl síos agus suas an cuan.

Tá leac in áit éigin sa chuan sin a bhfuil poll mór síos inti a dtugtar cuinneog an Fhir Mhóir uirthi. Ansín freisin atá an branra nó an gráta a bhíodh aige chun an pota a ionmpar a mbíodh sé ag bruth na míol móra a bhíodh sé 'ithe'.

His angle-rod made of sturdy oak
His line a cable in storms ne'er broke
His hook he baited with dragons tail
And sat upon a rock and bobed for whale'.

Sa mbliain 1560 cuireadh soiteach ar charraig i mbéal an chuain seo agus báitheadh ós ciomh céad duine aisti. Ina measc báitheadh Tuathal Ó Máille an piolóta bad fada a b'flearr a bhí ann ag an am. Má tá leagan eile den scéal seo ag éinme ba mhaithe linn an leagan sin a chloisteáil.

Féile Chuigéil '85.

Tobair Bheannaithe

Thart ar Oileán Léitir Mealláin tá go leor tobair bheannaithe. Bhíodh daoine i bhfad is in gearr ag tabhairt cuairt ar na toibreacha seo sa tsean aimsir.

Tá tobar ar Oileán an Mhada go bhfuil cáil air le haghaidh pianta cnámh a leigheas ach tá sé an-dáinséarach dul chomh fada leis mar gheall ar fhiántas na farraige.

I gCaladh Chóláim tá Tobair na Caillíge agus ba bean as Bó Bhrócháin a fuair amach faoi ar dtús. Bhí an bhean seo buailte suas le pianta cnámha agus an oíche seo bhí brionglóid aici go raibh a leithéid seo de thobar na milte siar uaithi agus dák mba rud go mbeadh sí in ann dul chomh fada leis go mbeadh sí leigheasta.

Chuagh sí chun bótair go moch ar maidin agus bhí sealach fada amach roimpi. Ní dhearna sí stad ná stopadh gur shroich sí an áit a b'fhacthas di ina brionglóid. Chuaigh sí síos ar na carraigreacha fiáine is fuair sí amach an tobar gan aon stró. Chomh luath is a chaith sí an tuisce iurthi fén d'imigh na scoilteacha agus ghabh sí buíochas le Dia.

Chuala go leor gur leigheasadh an bhean seo agus i rith na mblianta thosaigh daoine ag triall ar an áit ó chuireadh ar lorg a sláinte.

Tá neamhsúim déanta anois de Thobair na Caillí ach tugann iascairí fós cuairt ar an tobar. Cuireann siad buidéal d'uisce an tobar bheannaithe in sna báid, croitheann siad ar na heangacha agus ar na potaí gliomach é le hádh a chur ar an iascach agus le hiad a thabhairt síán ón drochslíon agus ó gheirim an fhír bháite.

'Sé ráite na seandaoine é go raibh chuireadh thobar bheannaithe aimníthe do Cholm Cille. Deirtear gur tháinig sé i dtír ar chladaí fiáine Leitir Mealláin nuair a dhírbíodh as Árainn é de bharr aighneas idir é fén agus naoimh eile. Is ar Oileán Tower Cheann Ghláim a tháinig sé i dtír. Bhí na naoimh eile ina dhiaidh ach thug sé na cosa leis is tá lorg a gcosa siúd le feiceáil fós ar na steipeanna suas go dtí an Tower. Deirtear go ndeacha sé i bhfolach orthu idir an dhá Oileán an Mhada agus gur shin an fáth go bhfuil tobar beannaithe ansin freisin.

Bhíodh sé de nós ag na daoine turas a thabhairt ar an tobar seo ar son páistí a bhíodh tinn. Dá mbeadh iasc beo ag snámh sa tobar ní bheadh aon bhaol báis ar na páistí a dtugtaí an turas ar a son.

Go hiondúil nuair a thugann daoine turas ar na toibreacha seo, téann

siad timpeall orthu naoi n-uaire. Bíonn naoi gcinn de chlocha beaga acu agus caitheam siad ceann sa tobar de réir mar a bhíonn siad ag dul thart air agus chaithidís pingin nó scilling isteach freisin le haghaidh ádh a chur orthu. I gCill Chiaráin tá tobar beannaithe istigh faoi bhun an Chnoic. Théadh daóine ón gceantar seo siar ansin le haghaidh leigheas a fháil ar phian chuaise.

Tá sé ráite go bhfuair Sagart as Muigheo leigheas ag Tobar na Caillí. Bhí sé ar mhaidí croise. Tar éis dó trí thuras a thabhairt ar an tobar leigheasadh é agus d'fhág sé na maidí ina dhiaidh.

‘Sí Eilli Chiftí Úi Fhlátharta as Caladh Ghólaím, Leitir Mealláin a thug an t-eolas seo do Phádraig Ó Maoilchiaráin.

Gearrchuntas ar Scoileanna Chonamara Theas ag túis an 19ú

Timpeall na bliana 1826 ba botháin suaracha a bhíodh mar scoileanna i gConamara Theas.

Leitir Mealláin:

Sé scileach a chosain Scoil Leitir Mealláin i 1826. Dob é Doimhnic Ó Conghaile an muinteoir a bhí ann. Bhí 26 gasúr ag freastal ar an scoil — 22 buachaillí agus 4 cailín. Bhíodh ar gach gasúr 1/8 a íoc sa ráithe. D'fhágheadh an muinteoir £2.00 mar thuastaill sa bhláin.

Bhí 52 dalta at an rolla i Leitir Mealláin in 1852. Protastúnaigh ab ea cúigear diobh seo. Dob iad seo clann Cummerford — Tiarnaí Talún Leitir Mealláin.

Druim Leitir Mór 1826:

Scoil:	Bothán Suarach
Muinteoir:	Brian Mac Suibhne
Rolla:	21 gasúr — 18 buachaill agus 3 cailín
Costas na Scoile:	£3.00

Bealtaine 1966 — Meiriceá.

Scoil Náisiúnta Leitir Mealláin inniu. ’Sé Pádraig Ó Cualáin a dheim an obair dheisiúchán.

Tír an Phia 1826:

Scoil: Bothán Fóid
Muinteoir: Éamonn Ó Fearghail
Rolla: 40 gasúr — 36 buachaill agus 4 cailín
Costas na Scoile: £1-2-9.

Leitir Mór 1826:

Scoil: Suite i dtéach cónaithe fear áitiúil.
Muinteoir: Micheál Mac an Fháiligh
Rolla: 12 gasúr — 10 buachaill agus 2 chailín
Costas: £6.00

An Cillín 1826:

Scoil: Teach ceantúi
Muinteoir: Raghnaí Mac Domhnaill
Rolla: 40 gasúr — 26 buachaill agus 14 cailín
Costas: £22-15-0

Muiceannach Idir-dhá-Sháile:

Scoil: Scioból le duine den bhaile
Muinteoir: Séamus Bheilbhígh
Rolla: 9 ngasúr.
Costas: £6.00

Camus:

Scoil: Suite i dtéach
Muinteoir: Bhailintín Ó Leannáin
Rolla: 6 buachaill agus 2 chailín
Costas: £2.00.

Scoil i Leitir Mór 1826

Ba amach as Árainn a tháinig an muinteoir agus ba seomra beag ar chúl an tséipéil a bhíodh an scoil aige ar dtús. Tamall ina dhiaidh sin d'athraigh sé go dtí sciobhl, an áit a raibh an monarchan (factory) blianta ó shoin, trasna an bhóthair ó shiopa Ruairí Úi Chionchubhair. Bhíodh beithigh ceangailte sa sciobhl san oíche agus bhíodh an scoil ann sa lá. Bhaineach na gasúir gabhail raithnigh le cur faoina gcosa. Ní bhíodh mar shuíocháin acu ach na clocha. Bhíodh sé de nós ag an máistir cipín a chur timpeall muineál na rígasúr. Chuireadh sé eang sa chipín dá labhraídis Gaeilge. Bhí baraille sa chúnne agus dá dtugadh siad isteach mall chuireadh sé ar

a nglúine iad in éadan an bharaille. Nuair ba mhian leis greadadh a thabhairt do ghasúr chuireadh sé suas ar dhroim gasúr eile é. Cótá fada bána a bhíodh orthu in áit bróga.
Scilling sa ráithe a bhíodh ar na gasúir a lóc leis an másitir. D'fheastal Clann na Waterguards ar an scoil sin. Müintí an Teagasc Críostaí trí Bhéarla.

Muiceannach Idir-Dhá-Sháile 1826

Ba le Micheál Mac Domhnaigh an teach scoile. Bráca a bhí ann. Bean dárthainn Máire Ní Chonghale a bhí ag múineadh go deireannach ann. Mhúintí Béarla, Uimhríocht, Tír Eolaíochta agus Teagasc Críostaí ann.

Camus 1826

Bhíodh Aifreann dá léamh sa teach céanna a mbíodh an scoil ann. Dob é Séamus Bheilbhígh an muinteoir deireadh a bhí ann. B'as Uachtar Ard é. Bhíodh gastúr as Camus lochtaí agus Camus Uachtair ag freastal ar an scoil seo. Bhí Gaeilge ag an máistir ach ba Béarla a labhráidh sé leis na gasúir. Bhíodh Béarla, Uimhríocht, Tír Eolaíochta agus Teagasc Críostaí dá dieagasc i Scoil Chamuis. Muintir na ngasúir a bheathaíodh an máistir. Chaitheadh sé seachtaí i ngach teach go raibh gasúir ag freastal ar an scoil astu.

Ros a' Mhíl 1826

Conn Bacach Ó Domnachadh a bhí ag múineadh anseo. Scoil Choinn a thugtaí uirthi agus ba teach beag ceanntrú le taobh na locha a bhí ann. Tháinig Conn mar stráinséar chun na háite. Bhí muirín mhór air agus bhí sé an-bhocht. Uibheacha ba mhiniúci a thugadh na scoláirí chuige mar íocaíoch. Béarla a mhúineadh sé agus bhíodh an cipín nō an bata scoir mar thugtaí air, dá úsáid aige. Chuireadh sé cipín thart ar mhuiñeál na ngasúir agus dár leis bhíodh an cipín in ann a inseacht dá mbeadh Gaeilge dá labhairt sa bhaile acu. Chuir sé eang sa chipín dá mbeadh Gaeilge dá labhairt. Ní raibh mar shuíocháin ag na scoláirí i scoil Choinn ach clocha, scrathacha nō fóid mhóna.

Doire an Phia — Casla 1826

I mbriáca in aice Dhroichead Chasla a bhíodh an scoil sa samhradh. Blíanta ina dhiaidh sin thugtaí 'terachín' na scóile ar an mbriáca seo. Sa gheimhreadh i dTeach an Droichid a bhíodh an scoil agus is ann a d'fhanadh an máistir. Bhíodh fear dárthainn Ferdinand Alexander Roland Vamall ann.

Dóire Chóilli 1826

Bhí máistir sa teach ag Séamus Mac Con Iomaire. Thagadh páistí an bháile isteach sa scoil tigh Shéamais. Bhíodh cófra faoi leith le haghaidh leabhra an mháistir. Chuig 'Poorhouse' na Gaillimhe a chuití fios ar an máistir nuair a bhíodh sé ag teastáil.

Gleann Mhic Mhuirinn 1826

I mbraíaca leis na Breathaínaigh a bhíodh an scoil. D'fhanadh an máistir isteach na mBreathaínaigh. Bhíodh máistir sa teach ag Breathaínaigh Mhuiceanach Choille freisin.

An Cheathrú Rua 1826

Bhí an Cheathrú Rua i bhFairche na Gaillimhe go dtí tuairim 1889 agus bhí scoil násaitiota ann go han luath. Chuir an Bord Náisiúnta deireadh léi sa bhliain 1855. Bhí 64 buachaill agus 30 caillín ag dul ar scoil an bhliain sin. Bhí an muinteoir mí-eíseachtaich, an scoil go dona agus an teach go suarach. Is cosúil gur thug Tadhg Ó Catháin fear óg dárbh ainn Proinsias Mac Éil go dtí an ceantar mar oide dá chlann féin. D'éirigh leis píosa talún a fháil ón Tiarna Talún Ciardhubhánach agus ansin tosnafodh ag muinteadh. Bhíodh an cipín in úsáid agus ní raibh céad Gaeilge a labhairt. Ní raibh tada ag páistí na Ceathrún Rua an uair sin ach Gaeilge. Bhuaillteadh dá labhraídís Gaeilge. Ní labhraíodh Proinsias Mac Éil focal Gaeilge sa scoil.

Tom Barrett

Rugadh agus tógadh Tom Barrett i Leitir Mealláin. Tá aithne mháith air sna bóláí seo gan trácht ar a cháil thart faoi cheantar Bhoston i Stáit Aontaithe Mheiriceá mar thálliúr, mar eagraí imeachta sóisialta agus mar bhall d'eagraíochtaí deonacha.

An Tálliúracht — Ag Tosnú Amach:

Is mar thálliúr a thosnaigh Tom ag treabhadh leis an chéad lá riámh. Cúig bhliana déag d'aois a bhí sé nuair a chuir sé túis lena cheird. Go Baile Átha an Rí ar Achréidh na Gallimhe a thug sé an aghaidh aít ar chaith sé tréimhse i gcomhlúadar fear de bhunú na hárte sin.

I rith na n-ocht mí dhéag ní móráin tálliúreachta a bhí foghlamtha ag Tom. Siar go Canna a chuaign sé ansin agus thosnaigh sé ag obair le fear muineartha dó féin — Johnny Barrett. Seacht mbliana déag d'aois a bhí sé nuair a thosnaigh sé ag obair dó féin sa bhaile i Leitir Mealláin. Chaith sé seal gairid thall in Árainn.

Ag Dul Thar Lear:

Tar éis an chogaidh i 1946 bhíodh Tom du go Sasana. D'fhan sé bliain go leith ann. I rith an ama bhí a dheirfiúr ag cur brú air a theacht go Méiriceá. Rinne sé suas a intinn go mba cheart dó bualadh ann. Tús na gcaogaodáí a bhí ann agus Tom ag triall ar Bhoston agus súl aige freastal ar scoil tálliúreachta ach mo léan níor aimsigh sé a leithéid ann. Ní nach ionadh mar sin gur thug sé aghaidh ar Chicago. Fuair sé obair sa chathair mhór sin agus bhí sé ag freastal ar scoil tálliúreachta chomh maith. Bhain sé céim i ndearadh (designing) amach ansuid.

Bhí an taisteal sa bhifful ag Tom agus chuaign sé go cónsta na Mara Ciúine, go San Francisco. Ón gcónsta thiar go dtí an cósta their leis, tháinig Tom ar ais go Nua Eabhrach. Le roint mhaith blianta aonuis tá cómáir air i mBoston. Tá sé ag obair le Comhlucht Tálliúreachta ansin agus cuireann sé lipéad dá chuid féin ar gach ball éadaigh a dhearrann sé.

Is cintre gur cumasach í a cheird ag Tom. Ghnóthaigh sé an dara háit i gcomórtas tálliúreachta a raibh trí chéad iniomalocht lena chéile ann. Reachtálaíonn an chomhlucht lena n-oibríonn Tom "taispeántas faisíuin" gach mí. Bíonn mainicín (models) as Nua Eabhrach agus as áiteacha eile ar fud na Stáitáin páirteach sa taispeántas.

Daoine clúiteach a ndearna Tom Barrett éadach dóibh:
Rinne sé éadach do George Hamilton, an t-amhránaí 'Country and

Western'. Bhéidir gur cuimhneach libh an clár teilifise "Green Acres". Is ar an gclár sin a bhiodh Zsa Zsa Gabor nó Lisa mar is fearr aithne uirthi, an bhanaisteoir Ungáireach a bhíodh ag caint leis an mbó agus leis na cearda agus a bhíodh seasta ag dó na gcácaí. Is iomá ball éadaigh a rinne Tom Barrett don bhean sin. Casadh Ben Crosby agus Frank Sinatra air. Rinne sé roinnt oibre do Sinatra.

Imeachtaí Sóisialta agus Eagrafochta Deonacha:

Éireannach ar bith a thug cuairt ar Boston is maith an seans gur casadh isteach in san "Irish Social Club" é. Tá baint an-ghníomhach ag Tom Barrett leis an gclub sin. Bhí sé mar uachtarán ar an gclub ar feadh scathmhímh. Tá sé mar bhall de choisite Rós Thrá Lí i mBoston agus déanann an comhlucht lena n-oibríonn sé éadach do roinnt mhaith de roisanna Mheiriceá.

Tá sé gníomhach san "Kidney Foundation".

Gan níos mó a rá is cinnite gur duine cumasach, flaithiúil, féiltíuil é Tom Barrett. Fearann sé caoin failte roimh ghrúpaí as an taobh seo thíre a théann annónn go Boston agus tá buiochas mór ag dul dó dá bharr sin. Guíonn Coiste Glór na nOileán chuile bheannacht agus ádh air san dea-obair atá ar siúl aige.

Tá sé gníomhach san "Kidney Foundation".

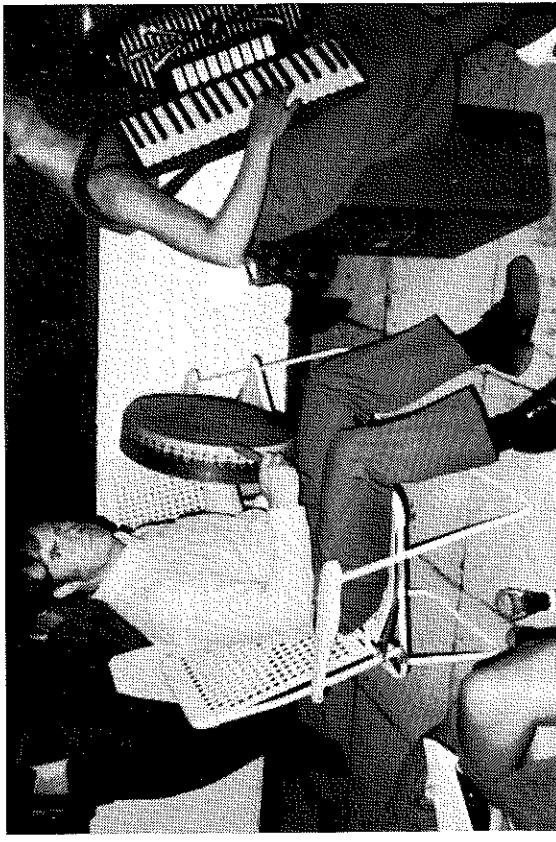
Gan níos mó a rá is cinnite gur duine cumasach, flaithiúil, féiltíuil é Tom

Barrett. Fearann sé caoin failte roimh ghrúpaí as an taobh seo thíre a

théann annónn go Boston agus tá buiochas mór ag dul dó dá bharr sin.

Guíonn Coiste Glór na nOileán chuile bheannacht agus ádh air san dea-

obair atá ar siúl aige.

Paddy ag lascadh an bhochrán ag bainis John Choiil Breathnach as an Trá Bhán, Lúnasa 1984.

Mocháin Leitir Meallán

Bhí cáil ar Mhocháin Leitir Meallán ariamh i dtaoibh deasú cnámhá agus i dtóigál cleithín. I mBaile na Throscán a bhí cóiná ar Mhicil Phatch Ó Mocháin, an chéad duine dena Mocháin a thosaigh ag deasú cnámhá. Is iomáí fear, bean, gasúr agus beithíoch chomh maith ar dheasáigh sé a gcnámhá. Thagadh daoine i bhfad is i ngearr chuve. Thagadh siad i nghuaisteáin, i mbáid, ar charranaí asail, ar asail agus má bhí tú gar do bhaile agus mar ab í do chois a bhí briste, bhí tú in ann siúl go dtí é. Is minic a chaithfeá dul ar ais an dara huair chuig Mocháin má bhí gortú mór ort. Bhí na Mocháin in ann inseacht duit an bealach a ghortaigh tú tú féin agus céard a bhí á dhéanamh agat ag an am. Go deimhin ní raibh aon chaoint ar 'plaster of paris' nó 'anaesthetic'. Sé'n cineál 'anaesthetic' a bhí dá úsáid ná cnáigin poitin a ól nó bhféidir péire má bhí tú in ann agus ní aireódh tú an phian. Is iomáí duine a tháinig b'fhéidir ar charr-asail agus a bhí in ann siúl abhaile.

Chuaigh cail Phatch Ó Mocháin chomh fada ó bhaile agus gur chuala dochtaírfí i mBaile Átha Cliath caint air. Cheap siad siúd gur dochtaír breíge a bhí ann agus gur ag baint buntáiste de na daoine a bhí sé. Tháinig dhá dhochdtúr as Baile Átha Cliath le scrúdú a chur air. Sén aít a tugadh é le haghaidh an scríodaithe sin ná go dtí Ostán na nOileán i gCúigéal a bhí faoi lán seoil ag an am sin. Chaith siad ualach cnámhá ar bhord aige, creatlach duine nó 'skeleton' a bhí ann. Bhí air é siúd a chur le chéile. Ar ndóigh cheap na dochtaír úd go mbeadh píosa spraoi agus gáirí acu ag breathnú ar Mhicil Phatch ag iarráidh an 'skeleton' úd a chur le chéile. Go deimhin ní mórán údar magaidh a thuisg Mocháin dhoibh mar nár thog sé mórán achair air an 'skeleton' úd a chur le chéile, rud nach bhífacá sé ná nach ndearna sé ariamh cheana. Ar ndóigh thriail siad an cloigeann a oibriú air freisin mar gur thóg siad cnámh amach as an 'skeleton' agus chuir siad cnámh caorach ina áit. Ach nuair a tháinig Mocháin chomh fada léi seo chaith sé amach i agus dúirt sé go mb'fhéidir go bhfeilfeadh sí seo in áit éigin eile. Is deacair a rá nach raibh bua aige. Bhí sé fráite freisin go raibh dlí le cur ar Mhocháin marach go raibh sé in ann é fén a chruthú. Thug na dochtaír cuireadh dó a theacht go Baile Átha Cliath agus go gcuirfeadh siad job ar fáil dó ag deasú cnámh, rud a dhíultaigh sé.

Bhí Mhicil Phatch pósta agus bhí clann aige. Go deimhin bhí cail mhór ar Mhárt Mhicil Phatch i dtaoibh deasú cnámh agus ag tógáil cleithín freisin agus bhí daoine ag teacht i bhfad agus i ngéarr chuige siúd freisin.

Is iomaí duine a bhí buíoch de. Bhí an cháil chéanna ar Sheán Ó Mocháin nó Deartháir Mhicil Phatch mar a thugtaí go háitiúil air.
Bhí Mary agus Jude Mhicil Phatch ag deasú cnámh chomh fada ó bhaile le Pittsburgh Mheiriceá.

Go deimhin níor dhiúltaigh na Mocháin aon duine riarmh agus níor iarr siad aon airgead, ba leat féin ceard a thabharfá dóibh. Tá siad uile básaithe anois. Go ndéana Dia grásta orthu.
Tá Mocháin fós i Leitir Mealláin, clann Mháirt Mhicil Phatch. Is deacair a rá nach bhfuil an cheird acu sin freisin cé nach ndeasaíonn siad aon chnmáhma.

Má bhriseann tú do chnmáhma anois caithfidh tú dul go dtí an Ospidéal Réigúnach, an áit a gcurtear leath scór X-Rays ort sul má tá a fhios acu céard atá mí-cheart, rud nár theastaigh ó Mhochán.

Amhrán Phádraig Dharrach

Is anois a Phádraig Dharrach mo bheannacht duit go brách
Mar níl sé i gConamara inniu aon fhear a thógfadh d'áit
Nach móir an feabhas sna hOileáin seo do leithéid a bheith ann
Mar's tú fuair an chéad phower engine taobh istigh d'Eanach Mheáin.

Nuair a tháinig eangacháí na liabhláin amach 's tú an chéad fhear a fuair ceann
Mar ní raibh ort ach an rud a fheiceáil 's bhí an mheabhair istigh in do cheann
Mar ba mhaith an fear sa ngarraí tú, sa gcladach 's i chuile áit
Ní raibh suim ar bith sa gcostas agat ach cé aige bheadh an geall.

Thug tú bád as Rosmuic annus a bhí fadó ritheacht geall
Réitigh tusa amach í ó na bun go dtí na barr
Chuir tú craiceann uirthi 's cíleadh an posta agus an ball
'S ní dhéanadh mac Mháire Ní Bheárra é blas ar bith níos fearr.

'S an lá a raibh na rásáin i gCúigéal bhí báid ann as chuile áit,
Bhí triomach agus storm an bhí ceol ann 's rí-rá
Dul siar ag Oileán Fhoirmise bhí sé chun tosaigh ar chuile bhád
'S bhí sé ag ól istigh Tigh Antoine solar stróic an dara ceann.

'S casadh fear lá cheana dhom' 's mé dul amach go Leitir Móir
Ó d'iarr mise ag an teach é go mbheadh seachtain againn 'g ól
Bhí aithne mhaith 'am fadó air nuair a bhí sé ina fhear óg
'S dhá n-ólafadh sé an cath orm ní bhaifinn aon phingín dó.

'S anois ó thosaigh na hAncairí 's a thiofcadh an lá breá
Beidh ceol is spraoi Tigh Antoine againn an té a thogros a dhul ann
Beidh rud éicint le grúchtáil ag na fir 's ag na mná
'S beidh báidín Phádraig Dharrach ann ní is dona a bheas an lá.

'S casadh ceathair strainséiri an bealach seo faoi Cháisc
Chuir tuairisc Phádraig Dharrach liom nó cé as aníos a dhream
Ó anfós as lóchtar Gharumna a mbaineann leis san áit
'S thug sé an mianach ó na Cathasaigh a bhí ina gcónaí thiar san Áird.

*Feabhra 1971 —
Ag Baile.*

For our next meeting there is no date.
A hand-clasp, a deep sigh,
And tears of separation.

Strive to enjoy the memories of Spring
And forget not the times of happiness.

A clutch at his coat,
and tear-stained cheeks;
The sails must be set for the evening breeze.
Who says 'For each parting grieve not?
These poor lives or ours, how many partings can they endure?

Like a mighty flood is my grief at parting...
But fallen petals are not lost.
When they change into Spring soil, they will give life to new flowers.

Pat Sheáin Anda

Thiar i gCáladh Chúlaim i Leitir Mealláin a bhí córáí ar Phat Sheáin Anda Mac Doncha. Fear mór láidir a bhí ann a chomhaic a dhóthain anró ina theacht suas, ar nós chuile dhuine ag an am sin. Nuair a bhí Pat sách sean shocraigh sé síos, phós sé Bairbre Ní Chonaola as Teach Mór agus thóg siad clann mhac agus inón.

Le sí bheatha a bhaint amach bhíodh Pat píosaí i Sasana agus nuair a bhíodh sé sa bhaile bhíodh sé ag déanamh corr bhraon den deoch cáiliúil sin, Poitin, deoch go deimhin a raibh go leor anró ag baint leis freisin mar nach raibh an fáinne gais á úsáid ag an am. Timpeall tríocha bliain ó shóin bhí Pat agus a mhac Andy a bhí trí bliana déag ag an am ag déanamh poitín ar oiléán beag ó thuaidh de Chaladh Chúlaim ar a ngaoitear Fraoch Oileán air. Níor aigigh sé riámh é gur tháinig na gárdai as chuile scalp age mar atá san amhrán. Scrios siad gach ní a bhí aige i gcóir déanta poitín, bairillí, pota, péist agus poitín. Bhí Pat bocht bánaithe.

Bhí córáí ar Phaddy Bheairtín Val Breathnach i bPoll Uí Mhuirinn. Go deimhin d'fheádfai file a thabhairt air mar gur chum sé go leor amhráin. Ar ndóigh bhí aithne mhaith aige ar Phat agus nuair a chuala sé céard a bhí tárlaithe ní raibh sé i bhffad ag smaoineamh ar phíosa d'amhrán a chumadh faoi Phat.

Tá Paddy Bheairtín Val ina córáí i Londain Shasana anois agus tá Pat Sheáin Anda ar shí na firinne. Go ndéana Dia grásta ar a anam.

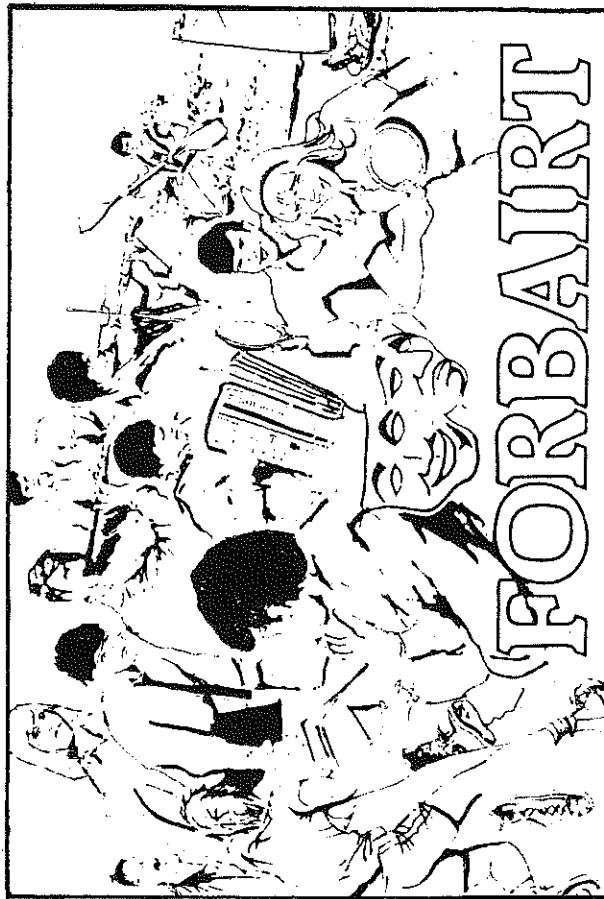
Flowers disappear in a single night.

The earth grows narrow and time short,
But the untamed waters of the seas
Have lived for a thousand years
And you lived your life in a fishing boat.

In youth, not knowing the real taste of sorrow,
I loved to climb the hills
And, to write new verses, I made myself speak of sorrow.

But now, having known all the taste of sorrow,
I should speak of it but refrain from doing so.
Instead, I say 'It's a cool day but a fine Autumn'.

When the tide of the world came in,
I untied the mooring;
When the tide of the world was level,
I plied the oars;
When the tide of the world dropped,
I returned home with a song.
Folk said I was lucky.
I said 'I was just a fisherman'.

Paddy agus a bhean Mary.

Bí páirteach sa spraoi Buaigh duaiseanna móra

Cuir buille seáis chugan Táin Comharsa na Níoghlaibhanna
Ghaelacha.

Aimh. an chlúib:
Seadh:

An bhfuil tú i do bhíall d'fhorghluibh Chlauchacha?
Más ea, tá spórt agus spraoi i ndán duit mís
ghluacáin d'oghluibh páirt sa chomharaíontach
seo chun d'oghluibhanna Gaeilacha a thorbair.
Béidh duaiseanna airgid agus trofaíne le
buachan: agus beidh déis agat chomh maith
leas do phobal fírin a dhileannamh agus craic a
bhíoch agat ag an am céanna.
Dirigh aird chinnire do chluib ar an
gcónóras. Ní níos fearr fós, ion isteach an
cipón agus cláirigh inniu-i gComharsa
Ogchlubhanna na Gaeilacha.

Z

Úiníthir teilifíseaphan an rúnai ní
iordáid éile on gclúib.

Seo chug An Scéim Forbartha Pobal Gallimh.

Údarás Na Ghaeilge, Na Forbacha, Gallimh.

Cuir do phobal chun tosaigh sa mhór-Chomhórtas Ógchlubhanna na Gaeltachta

*Paddy, Mary agus an mada 'Seán' ag baint
Seánamara i Leitir Mealláin.*